

18. Mashrabovna, B. L. (2022). Relations Between the Children of the Temuri Queens After the Death of Amir Temur. *International Journal of Formal Education*, 1(10), 127-133.

19. Usmonov B. A. On the dates of the military clashes between sultan Ahmad Mirza and Umarshaikh Mirza //Asian Journal of Multidimensional Research (AJMR). – 2020. – T. 9. – №. 5. – C. 397-404.

20. Bahriddin U. Ferghana in the period of Amir Timur's struggle for power (1360-1370) //International Journal of Innovative Technology and Exploring Engineering. – 2019. – T. 9. – №. 1. – C. 3180-3187.

21. Usmonov B. A. A Study of Political Processes in the Fergana Valley In 1371-1376 //Design Engineering. – 2021. – C. 6174-6187.

22. Musaev A. THE FERGHANA VALLEY IN THE FIRST HALF OF THE 17TH CENTURY AS VIEWED BY RESEARCH HISTORIANS: <https://doi.org/10.47100/conferences.v1i1.1234> //RESEARCH SUPPORT CENTER CONFERENCES. – 2021. – №. 18.05.

23. Abdurasulovich N. A. THE HISTORY OF THE SHEIBANID PERIOD OF THE FERGHANA VALLEY IN FOREIGN HISTORIOGRAPHY.

24. Musayev A. B. Political processes in the Fergana valley at the turn of the XVI-XVII centuries //Asian Journal of Multidimensional Research (AJMR). – 2020. – T. 9. – №. 11. – C. 16-21.

XALIL SULTONING DAVLATCHILIK FAOLIYATIGA XOTINI SHODMULK OG‘ONING TA’SIR O‘TKAZISHI

Beginqulova L.M.

FaDU, O‘zbekiston tarix kafedrasida dotsenti v.b.

beginqulova@internet.ru

Annotatsiya: Ushbu maqolada Xalil Sultonning davlatchilik faoliyatidagi xatolari, boshqaruv tizimiga Shodmulk og‘oning ta’sir doirasi borasida mulohazalar bildirilgan. Shuningdek, uning siyosiy faoliyatida dinamik o‘shish yuz bermagani, mamlakatning iqtisodiy ahvoriga ham yetarli darajada e’tibor qaratmagani tarixiy manbalar asosida tahlil qilingan.

Kalit so‘z va iboralar: Xalil Sulton, Shodmulk, Mirzo Shohrux, Shayx Nuriddin, Xudoydod Xusayniy, Shoxmalik, Sham‘i Jahon, Bobo Tarmish, Arg‘unshoh, Ollohdod, Laduniyo tarxon, Hisor, Jizzax, Mazondaron, Xuroson, Movarounahrda, Bodg‘is, Samarqand, Sheroz.

Аннотация: В данной статье комментируются ошибки Халила Султана в его государственном управлении, влияние Шод Мулька на систему управления. Также было проанализировано на основе исторических источников, что не было динамического роста его политической активности и что он не уделял должного внимания экономическому положению страны.

Ключевые слова и фразы: Халил Султан, Шод Мульк, Мирза Шахрух, Шейх Нуриддин, Худойдад Хоссейни, Шохмалик, Шами Джахан, Баба Тармиш, Арғунишах, Аллахдад, Ладуния Тархан, Хисар, Джизак, Мазондаран, Хорасан, Мовароунahrда, Боджис, Самарканд, Шираз

Annotation: This article feedbacks on Khalil Sultan's errors in his statecraft, Shodmulk's influence on the management system. Also, analyzes based on historical sources that there was no dynamic growth in his political activity and that he did not pay enough attention to the country's economic situation.

Keywords and phrases: Khalil Sultan, Shodmulk, Mirza Shahrukh, Sheikh Nuriddin, Khudoidad Hosseini, Shokhmalik, Sham'i Jahan, Baba Tarmish, Arghunshah, Allahdad, Laduniya Tarkhan, Hisar, Jizzakh, Mazondaran, Khorasan, Movarounahrda, Bodgis, Samarkand, Shiraz

Xalil Sultonining davlatchilik faoliyatida dinamik oʻsish koʻzga tashlanmaydi. Xalil Sulton mamlakatning iqtisodiy ahvoliga ham yetarli eʼtibor qarata bilmadi. Amir Shayx Nuriddin va amir Xudoydod Husayniyning Zarafshon vohasini bir necha bor talon-taroj qilishi davlatning iqtisodiy ahvoliga ham oʻzining sezilarli taʼsirini oʻtkazdi. Lekin, davlat tamonidan bunday vaziyatda xalqni qoʻllab-quvvatlash uchun yetarli choralar koʻrilmadi. Xorijdan koʻchirib keltirilganlarning qaytib ketishi esa soliq toʻlovchilarning bir muncha kamayishiga sabab boʻldi. Amir Temur davrida saltanat tarkibidagi oʻlkalar toʻlagan soliqlar bilan toʻlib toshgan xazinadan rejasiz ishlatilayotgan mablagʻlar oʻrnini Zarafshon va Qashqadaryo vohasining daromadi bilan qoplash imkonsiz edi. Bunga urinish esa xalqning ahvolini yomonlashuviga, norozilikning kuchayishiga olib keldi. Davlat tomonidan xalqning iqtisodiy qoʻllab-quvvatlashga eʼtibor qaratilmaganligi, ayniqsa, 1406–1407 yillarda boʻlib oʻtgan qahatchilik paytida yaqqol sezildi. Xurosonda Mirzo Shohrux davlat omborlaridagi gʻalla hisobidan xalqqa bozor narxidan uch barobar arzon bugʻdoy sotishni yoʻlga qoʻyganligi vaziyatida, bu ishlarning Movarounahrda amalga oshirilmaganligi Xalil Sultonning xalq orasida obroʻsizlanishiga, Mirzo Shoruxning esa xalqsevar hukmdor sifatida Samarqandda ham shuhrat topishiga olib keldi. V.V. Bartold ham Xalil Sultonga nisbatan Mirzo

Shohrux aynan shu vaziyatda davlat rahbari sifatida o'zini ko'rsatganligini ta'kidlagan [2: 86].

Xalil Sultonning davlatchilik faoliyatidagi eng katta xatolaridan biri boshqaruv tizimiga xotini Shodmulk og'oning ta'sir o'tkazishiga yo'l qo'yishi edi. Bu haqda o'sha vaqtda Samarqandda yashagan ibn Arabshoh quyidagicha hikoya qiladi: "Shodmulkning ra'yisiz Xalil Sultondan biron farmon sodir bo'lmay, podshohlik siyosati uning zakosi nurisiz yorug'lik ko'rmay qoldi. Uning (Shodmulkning) ilgaridan bir xizmatkori bo'lib, fuqaroning quyi tabaqasidan bo'lib, oldinlari bo'z va kanop (kiyimlik) sotar edi. U Bobo Tarmish deb atalib, uning ko'zi shilpiq, yuzi sepkilli, surati qabohatli, xulqi atvori yoqimsiz edi" [3: 52]. Shodmulkning talabi bilan Bobo Tarmish bosh vazirlik lavozimiga ko'tarildi. U boshqaruv tizimini to'liq ixtiyoriga olib, uning ruxsatisiz biror bir ish amalga oshishini taqiqlab qo'ydi. Ibn Arabshoh Bobo Tarmish devonda bo'lmagan vaqtlari har bir masala uchun uni kutishga majbur bo'linganligini ta'kidlaydi. Aynan Bobo Tarmishning ta'sirida Xalil Sulton uchun katta xizmat qilgan davlat arboblari, jumladan, amir Arg'unshoh va amir Ollohdodlar nohaqliklarga duchor bo'lgan edilar. Bobo Tarmishning davlat boshqaruvidagi bu nufuzi 1407-yildan boshlanganligini e'tiborga olsak [4: 53], Xalil Sulton davlatchiligining inqirozi aynan shu vaqtdan yaqqol ko'zga tashlanganligi bejiz emasligi ma'lum bo'ladi.

Sharafuddin Ali Yazdiy ham Xalil Sulton hokimiyatining inqirozida xotinining ta'siri juda katta bo'lganligini alohida ta'kidlagan edi: "Shodmulk otliq amir Hoji Sayfuddinining tamg'alaridin erdi, anga oshiq bo'lub, hazrat sohibqirondin yashura ani nikoh qilib olib erdi. Ammo qo'rqunchdin aning visolig'a yeta olmas edi. Podshoh bo'lg'anda farog'at bilan aning bila ayshu ishrat qilur erdi. Va aning sehridin aslo chiqmas erdi. Va nekim, ul maslahat ko'rsa erdi, o'shandoq qilur erdi va o'z ixtiyorini anga berdi. Va isrof elikin ochib, andoq xazinani oz fursatda talaf qildi. Va andoq kishilarni tarbiyat ettikim, viloyat alar jihatidin xarob bo'ldi. Va bir jamoat yotlarni o'ziga muharram qilib, alarni bek etti.

Va ul nokaslarning dimogʻlari haybat paydo qilib, base fasod qilur erdilar” [5: 307-308].

Yuqoridagilardan koʻrinadiki, davlat xazinasining kamayib borishi, iqtisodiy vaziyatdagi muammolar, lashkarning bir qismini tashkil etgan Qaro totorlarining oʻz vatanlariga qaytib ketishi, davlat hayotiga Shodmulk va uning gumashtalari aralashuvi taʼsirining oshib borishi natijasida oʻz vaqtida Xalil Sulton hokimiyatining tayanchi boʻlgan kuchlarning eʼtibordan chetlatilishi Movarounnahrda hokimiyat uchun kurashni yanada keskinlashtirdi.

Bu sharoitda Xalil Sultonga ochiq dushmanlik munosabatida boʻlgan amirlar Xudoydod Husayniy, Shayx Nuriddin hamda Xuroson hukmdori Mirzo Shohrux Samarqand hukumatidagi norozi kuchlar bilan yaqinlasha boshladilar. Ibn Arabshoh Xalil Sultondan norozi boʻlgan amirlar boʻlmish Allohdod va Argʻunshoh Xudoydod Husayniy bilan aloqaga chiqqanligini taʼkidlaganligi ham bejiz emas.

Birinchi boʻlib Mirzo Shohrux harakat boshladi. U 1409-yilning mart oyida Movarounnahrning janubiy chegaralariga yaqin joylashgan Xurosonning shimolidagi Bodgʻis yaylovida qoʻshin toʻplay boshladi. Xalil Sulton ham tezda oʻz lashkari bilan Kesh viloyatiga yetib keldi. Bu qulay vaziyatdan foydalangan Xudoydod Husayniy Xalil Sultonga qarshi navbatdagi yurishni boshladi. Xalil Sulton oʻzi Keshda qolgani holda amirlar Allohdod va Argʻunshohni Xudoydod Husayniyga qarshi yuboradi [6: 146]. Jizzaxda raqib bilan yuzlashgan Xalil Sulton amirlari uning oʻzini ham yordamga chorlaydilar. Keshdan yoʻlga chiqib Samarqandga yetib kelgan Xalil Sulton Sheroz qoʻrgʻonida Xudoydod Husayniy tomonidan asir olinadi. Jizzaxda turgan amirlarning xiyonati oqibatida Xalil Sultonning Samarqand yaqinidagi Sheroz qoʻrgʻonida ekanligidan xabar topgan. Xudoydod Husayniy Jizzaxdan yashirincha yoʻlga chiqqanligi uchun ham oʻz niyatiga yetgan [7: 135]. Manbalarda Xalil Sulton asir olingan joy haqida turlicha maʼlumot berilgan. Abdurazzoq Samarqandiy ushbu voqea Samarqand yaqinidagi Sheroz qoʻrgʻonida, Ibn Arabshoh esa Sultoniya qoʻrgʻonida yuz berganligini

ta'kidlagan **[8: 88]**. V.V. Bartold Abdurazzoq Samarqandiyga tayangan holda Xalil Sulton 1409-yil 30-mart kuni asir olinganligini qayd etgan.

Shu o'rinda yuqoridagi voqealar bo'yicha ba'zi bir mulohazalarni bildirish lozim topildi. Abdurazzoq Samarqandiy Mirzo Shohrux 1409-yil 22-mart kuni Bodg'is tomon yo'lga chiqqanligini va lashkar to'plashga farmon berganligini ta'kidlagan **[10: 145-146]**. Xalil Sultonning 1409-yil 30-mart kuni asir olinganidan kelib chiqsak, Mirzo Shohruxning Bodg'isda qo'shin to'plashi fevral oyining oxiri yoki martning boshlaridan boshlangan bo'lishi kerak. Chunki, Xuroson qo'shinlarining Bodg'isda yig'ilayotganligidan xabar topgan Xalil Sultonning Keshga kelishi, so'ngra Xudoydod Husayniyning hujumidan xabar topib o'z amirlarini Jizzax tomon jo'natishi, Jizzaxga yetib borgan Samarqand lashkari yordam so'ragach, o'zi ham Kesh tomon yo'lga chiqishi hamda Sherozda asir olinishi voqealarining bir hafta ichida (1409- yil 22-30-mart) bo'lib o'tishi mumkin emas. Bu esa X.Fayziyev ta'kidlaganidek, Xudoydod Husayniyning yurishi Mirzo Shohrux tomonidan rejalashtirilganligini ko'rsatadi **[11: 27]**.

Amir Xudoydod Husayniy Xalil Sultonni asir olgach, uning nomidan farmon berish orqali deyarli butun Movarounnahrni o'ziga bo'ysundirdi. Albatta, bu Mirzo Shohruxning rejalariga mos emas edi. U tartib o'rnatuvchi, o'zaro nizolarga chek qo'yuvchi sifatida Movarounnahrda kirib keldi. Xudoydod Husayniy Samarqandda Mirzo Shohruxning noibi bo'lishga tayyorligini bildirdi. Mirzo Shohruxning Movarounnahrda kirib kelgan vaqtda Shayx Nuriddin ham Buxoro shahriga hujum boshladi. Lekin u kutilmaganda Xudoydod Husayniy tomonidan mag'lubiyatga uchratildi **[12: 89]**. Ushbu muvaffaqiyatdan ruhlangan Xudoydod Husayniy Amirak Ahmad mirzo va Saydi Ahmad mirzolari Hisorni zabt etishga yubordi. Lekin ular Mirzo Shohrux lashkariga borib qo'shildilar. Natijada, Mirzo Shohruxga qarshilik qila olmasligini tushungan Xudoydod Husayniy o'z mulki bo'lgan Farg'onaga qaytib ketdi.

O'zi bilan Xalil Sultonni Andijonga olib ketgan Xudoydod Husayniy Mo'g'uliston xonlaridan yordam so'raydi **[13: 58]**. Mirzo Shohrux esa Laduniyo

tarxonni amir Hudoydod Husayniyga huzuriga joʻnatib, quyidagi soʻzlarni yetkazadi: “Ilgariroq “siz uchun bir ish qilib qoʻydim”, – deb arz qilgan eding, endi biz oʻsha ishingdan minnatdormiz”, (deb bildirdi) va: agar u (Xudoydod Husayniy) bizning sabot qadamimizni vafodorligu sofdillik yoʻlida deb tushungan boʻlsa hamda yiroqu yaqinga koʻrsatayotgan tarbiyatimizni turku-tozikni qoʻllab-quvvatlayotganimiz haqida eshitgan boʻlsa, bizdan oʻzini tortishi uchun biror sabab sodir boʻlmay turib, nega bizga kelib qoʻshilmadi va bizdan yuz oʻgirib yuribdi?” **[14: 131].**

Moʻgʻullarning yordamga kelayotganidan dadillashgan amir Xudoydod Husayniy Mirzo Shohruxdan Shayx Nuriddinni bandi etishni talab qilgan edi. Chunki, uning Buxoro yonidagi magʻlubiyat uchun qasos olishidan choʻchayotgandi. Bunday talabni qabul qila olmagan Mirzo Shohrux Movarounnahrning sharqiy chegaralari tomon yurishni davom ettiradi.

Xudoydod Husayniy Mirzo Shohrux qoʻshinining yurish yoʻnalishlari boʻylab oʻz lashkarini joylashtiradi. Uning oʻzi Toshkentni, oʻgʻli Ollohdod Shohruxiya qalʼasini, yana bir oʻgʻli Abduholiq Xoʻjand yaqinidagi Aʼlo qalʼasini himoya qilishi kerak edi. Fargʻona vodiysini zabt etish, amir Abduholiqqa qarshi kurashish uchun Mirzo Amirak Ahmad boshchiligida qoʻshin joʻnatgan Mirzo Shohrux Oʻratepaga kelib joylashadi. Mirzo Shohrux lashkari Shohruxiya va Aʼlo qalʼasini qamalga olgan vaqtda Toshkentga yetib kelgan moʻgʻul shahzodasi Shamʼi Jahon Mirzo Shohrux bilan toʻqnashishni xohlamay Xudoydod Husayniyni qatl etadi hamda oʻz yurtiga qaytib ketadi. Natijada koʻp oʻtmay Shohruxiya qalʼasi ham taslim boʻlib, Toshkent va Turkiston shaharlarida ham Mirzo Shohrux hukmronligi oʻrnatiladi.

Bu vaqtda Andijon shahrida turgan Xalil Sulton dastlab Aʼlo qalʼasiga yetib keldi. Aʼlo qalʼasini amir Shohmalik qamal qila boshlagach, amir Shayx Nuriddin huzuriga ketgan Xalil Sulton oxir oqibat Mirzo Shohruxga taslim boʻlishga majbur boʻldi.

Shu tariqa Movarounnahrda hokimiyat uzoq davom etgan o'zaro kurashlardan so'ng Mirzo Shohrux qo'liga o'tdi. Bu esa mamlakatda ma'lum darajada tinchlik o'rnatilishini ta'minladi.

Foydalanilgan manba va adabiyotlar:

1. Ibn Arabshoh. Ajoyib al-maqdur fi tarixi Taymur: Temur tarixida taqdir ajoyibotlari. /So'z boshi, arab tilidan tarjima va izohlarni U. Uvatov tayyorlagan. 2 - kitob. –T.: Mehnat, 1992. – B. 21-22.
2. Sharafiddin Ali Yazdiy. Zafarnoma / So'z boshi, tabdil, izohlar va ko'rsatkichlar mualliflari A. Ahmad va H. Bobobekov. –T. : Sharq, 1997. B. 262.
3. Ibn Arabshoh. O'sha asar. 2- kitob. – B. 22-25.
4. Ibn Arabshoh. Ajoyib al-maqdur fi tarixi Taymur: Temur tarixida taqdir ajoyibotlari. /So'z boshi, arab tilidan tarjima va izohlarni U. Uvatov tayyorlagan. 1 - kitob. – T.: Mehnat, 1992. – B. 11.
5. Abdurazzoq Samarqandiy. Matla' us-sa'dayn va majma' ul-bahrayn / Fors – tojik tilidan tarjima, kirish so'z va izohi lug'atlar tarix fanlar nomzodi A. O'rinboevniki. – T. : Fan. 1969. B. 124-125; Fasix Xavafi. Mudjmal-i Fasixi / Per. predis., primech. i ukazateli D. Yu. Yusupovoy. – T. : Fan, 1980. – C. 149.
6. Fayziev T. Temuriylar shajarasi – T.: Yozuvchi, Xazina, 1995. – 350 b.
7. Xil'da Hukxem. Vlastitel' semi sozvezdey. / Per. s angl. G. Xidoyatova. – T.:Adolat, 1995. – 320 c.
8. Aka, İsmail. “Timur Sadece Bir Asker Mi İdi?”, Belleten, Sayı 240, Ankara, 2001, 64: 453-466.
9. Ali Rıza Yağlı. Timurlu Devleti Emirleri I- Barlas Boyu: Yadigar Barlas, Tükel Barlas ve Hinduke Barlas // Türk Tarihi Araştırmaları Dergisi / Journal of Turkish History Researches, Prof. Dr. Bahaeddin Ogel Sayısı Yıl/Vol. 4, Sayı/No. 1 Bahar/Spring 2019. s. 232-245.
10. Subtelny Maria. Timurids in Transition. Turko-Persian Politics and Acculturation in Medieval Iran. Brill Academic Pub. 2007. – 412 p.

11. Alan, Hayrunnisa. Sultan Ebu Said Devri Timurlu Tarihi (1451-1469), Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Ana Bilim Dalı, Ortaçağ Tarihi Bilim Dalı, Doktora Tezi, 1996. – 184 s.
12. Hayrunnisa Alan. Bozkırdan Cennet Bahçesine Timurlular (1360-1506) İstanbul, Ötüken Yayınları, 2016, - 340 s.
13. Begimkulova, L. M. (2020). THE ROLE OF SHAIKH NURIDDIN AND SHOKHMALIK IN THE POLITICAL PROCESSES THAT TOOK PLACE IN THE FIRST DAYS AFTER THE DEATH OF AMIR TEMUR. *O'tmishga nazar jurnali*, 11(3).
14. Begimkulova, L. (2020). STUDY OF THE POLITICAL PROCESSES IN TRANSOXIANA IN 1405-1409 IN THE WORKS O
15. Begimkulova, L. (2020). STUDY OF THE POLITICAL PROCESSES THAT TOOK PLACE IN TRANSOXIANA IN 1405-1409 IN FRENCH HISTORIOGRAPHY. In *WORLD SCIENCE: PROBLEMS AND INNOVATIONS* (pp. 76-78). F ENGLISH HISTORIANS. In *INNOVATIONNOE RAZVITIE: POTENTIAL NAUKI I SOVREMENNOGO OBRAZOVANIYa* (pp. 65-67).
16. Begimkulova, L. M. (2020). Amir Tumur vafotining dastlabki kunlaridagi siyosiy jarayonlarda SHayx Nuriddin va SHohmaliklarning tutgan o'rnini. *Vzglyad v Proshloe*, 3(11).
17. Mashrabovna, B. L. (2022). Amir Temur vafotidan keyin Movarounnahrda yuz bergan tarixiy voqiyalarga turkiyalik temurshunoslar qarashlari. Barqarorlik va yetakchilik tadqiqotlar onlayn ilmiy jurnali, 2(10), 223-225.
18. Mashrabovna, B. L. (2022). Relations Between the Children of the Temuri Queens After the Death of Amir Temur. *International Journal of Formal Education*, 1(10), 127-133.
19. Usmonov B. A. On the dates of the military clashes between sultan Ahmad Mirza and Umarshaikh Mirza //Asian Journal of Multidimensional Research (AJMR). – 2020. – T. 9. – №. 5. – C. 397-404.

20. Bahriddin U. Ferghana in the period of Amir Timur's struggle for power (1360-1370) //International Journal of Innovative Technology and Exploring Engineering. – 2019. – Т. 9. – №. 1. – С. 3180-3187.
21. Usmonov B. A. A Study of Political Processes in the Fergana Valley In 1371-1376 //Design Engineering. – 2021. – С. 6174-6187.
22. Musaev A. THE FERGHANA VALLEY IN THE FIRST HALF OF THE 17TH CENTURY AS VIEWED BY RESEARCH HISTORIANS: <https://doi.org/10.47100/conferences.v1i1.1234> //RESEARCH SUPPORT CENTER CONFERENCES. – 2021. – №. 18.05.
23. Abdurasulovich N. A. THE HISTORY OF THE SHEIBANID PERIOD OF THE FERGHANA VALLEY IN FOREIGN HISTORIOGRAPHY.
24. Musayev A. B. Political processes in the Fergana valley at the turn of the XVI-XVII centuries //Asian Journal of Multidimensional Research (AJMR). – 2020. – Т. 9. – №. 11. – С. 16-21.

ЎЗБЕКИСТОННИ ХУДУДИДА V-XV АСРЛАРДА МУСИҚА САНЪАТИНИНГ ИЖТИМОЙ-МАДАНИЙ ТАРАҚҚИЁТИДАГИ НУРЛИ САҲИФАЛАРИ

Раҳмонов У.К.

*ФарДУ Сиртқи бўлим ижтимоий-гуманитар фанлар
кафедраси ўқитувчиси, Ўрта махсус касб-ҳунар таълими аълочиси*

Иброхимов Т.

*ФарДУ Сиртқи бўлим, мусиқа таълими йўналиши
IV-босқич 19.67 гуруҳ талабаси*

Аннотация. Ушбу мақола Ўзбекистон худудида V-XV асрларда яшаган аجدодларимизнинг мусиқа маданиятга қўшган хиссалари, уларнинг турмуш тарзларида қўлланилган айтимлари, мусиқа чолғу асбобларини тутган ўрни, мусиқа санъатига хисса қўшган созанда, бастакор ҳақида маълумотлар берилган.

Калит сўз ва иборалар: вокал, савт, **гино**, амал, муламмо, қавл ва чолғу яъни, равоқин, пешрав.

Аннотация: В данной статье представлены сведения о вкладе наших предков, живших на территории Узбекистана в V-XV вв., в музыкальную культуру, поговорках, использовавшихся в их быту, роли музыкальных инструментов, музыкантов и композиторов, внесших вклад в искусство музыка.

Ключевые слова и фразы: вокал, савт, **гино**, амаль, муламма, кавл и инструментальный т.е., равокин, пеширав.